

≡☆ GÜZƏL YAXINA ☆≡

SƏMƏRQƏND EŞELONU

≡≡ ROMAN ≡≡

Tərcüməçi:
Ruhyyə Yaşarqızı

qanun nəşriyyatı

⇒☆ ГУЗЕЛЬ ЯХИНА ☆⇒

ЭШЕЛОН НА САМАРКАНД

⇒⇒ РОМАН ⇐⇐

Güzel Yaxina müasir dövr rus ədəbiyyatı tarixində ən parlaq debütant, “Böyük kitab” və “Yasnaya Polyana” mükafatlarının laureatı, “Züleyxa gözlərini açır” və “Övladlarım” bestsellerlərinin müəllifidir.

Onun “Səmərqənd eşelonu” adlı yeni kitabı səyahət romanı və bir növ, “qırmızı istern”dir. 1923-cü il. Gənc və həlim Vətəndaş müharibəsi veteranı Deyevlə əzmkar, “sərt” “uşaq komissarı” Belaya Kazandan Səmərqəndə beş yüz kimsəsiz uşaq təxliyə edirlər. Yolboyu qarşılaşdıqları saysız-hesabsız qorxunc və həyəcanlı sərgüzəştlər, Volqaboyu meşələrindən və Qazaxıstan çöllərindən tutmuş, Qızıl-Qum səhralarına və Türküstan dağlarınadək – geniş coğrafiya, qaçqın-kəndlilər, çekistlər, kazaklar, özünəməxsus dilləri, psixologiyaları, inancları və ümidləri olan balaca sərsərilərin eksentrik dünyasından ibarət talelər və personajlar palitrası bu kitabda əksini tapmışdır.

Roman tarixçilərin əsərləri, kəndlilərin məktubları, FK-nın idarədaxili yazışmaları, uşaq evləri və sığınacaqlarının sənədləri, qəzetlər, memuar kitabları, kimsəsiz uşaqların taleyində, aclığın aradan qaldırılmasında, təxliyə işində bilavasitə iştirakı olan insanların xatirələri kimi sənədli mənbələrə əsaslanır.

Гузель Яхина ЭШЕЛОН НА САМАРКАНД

Gözəl Yaxina SƏMƏRQƏND EŞELONU

Bakı, Qanun Nəşriyyatı, 2025, 528 səh.

Janr: bədii ədəbiyyat, roman

Yaş qrupu: 16+

Ölçü: 145x210 mm

Cild: yumşaq

Çapa imzalandı: 10.01.2025

Naşir: Şahbaz Xuduoğlu

Tərcüməçi: Ruhியə Yaşarqızı

Redaktor: Vüqar Van

Korrektorlar: Lalə Əmirova

Bəsti Məmmədova

Mətn dizaynı: Ramin Əli

Qapaq dizaynı: Rafael Qasım

Qanun Nəşriyyatı

Bakı, AZ 1102, Tbilisi pr., 76

Tel: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18

Mobil: (+994 55) 212-42-37

e-mail: info@qanun.az

www.qanun.az

www.fb.com/Qanunpublishing

www.instagram.com/Qanunpublishing

ISBN 978-9952-586-45-9

© Qanun Nəşriyyatı, 2025

© Guzel Yakhina, all rights reserved

Published by arrangement with ELKOST Intl. Literary Agency.

Bu kitabın Azərbaycan dilinə tərcümə və yayım hüquqları Qanun Nəşriyyatına məxsusdur. Kitabın təkrar və hissə-hissə nəşri “Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa ziddir.

MÜNDƏRİCAT

I. BEŞ YÜZ

9

II. BİRLİKDƏ

81

III. ON ÜÇ

223

IV. TƏKCƏ

295

V. ÇIXMA VƏ TOPLAMA

325

VI. YENƏ HƏMİN BEŞ YÜZ

411

VII. ÜÇ NƏFƏR

483

Müəllifin şərhləri

518

Minnətdarlıq

526

Atam Yaxin Şamil Zaqreyeviçə

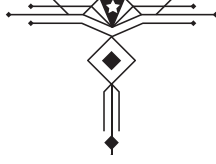

I. BEŞ YÜZ

Kazan

Dörd min verst – tam olaraq Kazan dəmir yolunun sanitar qatarının Türkünəstanə çatmasına tələb olunan məsafə. Qatarın özü isə hələ yox idi – onun tərtibatı əmri dünən – iyirmi üçüncü ilin doqquz oktyabr tarixində imzalanmışdır. Sərnişinləri də yox idi – onları uşaq evləri ilə sığınacaqlardan yığmaq gərək idi: iki–on iki yaş arası ən arıqlarını və zəifləmişlərini. Eşelon rəisi isə var idi: gənc cəbhəçilərdən olan Deyev. Yenicə təyin olunmuşdur.

– Uşaqlar, – deyə nəqliyyat şöbəsinin komandiri Çaynov onu salamlamaq əvəzinə dedi. – Beş yüz nəfər. Kazandan Səmərqəndə çatdırılmalıdır. Mandatla təlimatları katibdən alarsan.

Nəqliyyat eşelonunda çalışdığı illər ərzində Deyev müsadirə edilmiş taxılla mal-qaradan tutmuş, aclıq çəkən Volqaboyu əhəlinə dost ölkə Norveçdən göndərilən balina piyinə kimi – rellərlə hərəkət edə biləcək hər şeyi müşayiət etmişdi. Təkcə uşaqlardan başqa.

– Nə vaxt çıxırıq?

– Lap günü sabah. Tərkibi topla, quş kimi uç, Deyev, uç! Uşaqlar uzun yolu sevmir, tezliklə özün anlayacaqsan.

Vəssalam, söhbət bitdi – bir-iki dəqiqəyə sığdı. Qaranlıq qalan təkcə “özün anlayacaqsan” ifadəsi idi. İntəhası zənn-güman qurmaq vaxtı deyildi. Uzun-uzadı düşüncələr qocaların adətidir, vaxt məhdudyyətləri yoxdur.

İlk növbədə vağzal rəhbərliyinə üz tutdu. Onlar da olan-qalan nə varsa, ayrılacağına vəd etdilər və vaxtilə birinci dərəcəli, nəcib mavi rəngdə olub, indi isə solğun boza çalan, salonunun qobelen üzlüyü bəzi yerlərindən cırılmış, güzgüləri demək olar ki, bütöv qalmış, hətta rəqs ediləcək dərəcədə geniş dəhlizli bir vaqon ortalığa çıxardılar. Vaxtilə orada yol kitabxanası yerləşirdi, hətta royal da var idi, indi isə yerində kələ-kötür çuqun vanna dururdu (o da görünür, hamam-camaşırxana bölməsindən gətirilib, yaddan çıxıb burada qalmışdı). Boş kitab rəfləri ilə qaralmış qəndillərin arasında miskin görünürdü. Deyev narazı olsa da, razılaşdı. Qobelen üz-lüyün sökülməsini, qəndillərin çıxarılmasını əmr etdi. Kupelərdə yük torlarının yerinə ikinci və üçüncü yarus taxtlar quraşdırılmasını, vannaya toxunmamağı tapşırırdı. Uşaqların yuyunacaqları suyu qızıdırma bilmələri üçün vannanın yanına çuqun soba da istədi, lakin harınlamış burjua adlandırılaraq, isti su təchizatı ideyasını sonraya saxladı.

Bir gün gözləməli olduqları ikinci vaqon dörd il parovoz deposunun həyətində qaldığı Krasnaya qorkadan gətirildi. Deyev qənimətə baxıb, üzünü turşutdu: adi bir vaqon yox, yol kilsəsi idi. Görünür, elə sovet hökumətinin heç bir tələbatına uyğunlaşdırma bilmədikləri üçün uzun illər idi künc-bucaqda qalıb tozlanmış. Tutaq ki, günbəzindəki yamyaşıl olmuş tuncu qazıyıb, mehrabını sökmək olardı. Bəs qırmızı haşiyəli tağşəkili pəncərələrlə nə etməli? Bəs dam altındakı çutquları?.. Deyev bu vaqonu da qəbul etdi. Barı tutumlu vaqon idi.

“Neçə sıra skamyalar düzəldəcəyik?” – deyə dülğərlik artelinin rəhbəri hündür tavanı ehtiramla süzərək soruşdu. “Üç sıra kifayətdir” – deyə Deyev başından elədi. Dörd sıra da yerləşərdi, intəhası uşaqlar o hündürlüyə dırmaşmağa qorxacaqlar.

Əlüstü yonulmuş taxtalardan mismarlanıb, sonradan yonulma-mışlarla təmir edilmiş, faner yamaqlı və ocaq bacası dam pəncərə-

sindən dikələn mətbəx-vaqonu bir-iki sutkadan sonra Simbirskdən sürüb gətirdilər. Deyilənə görə, Simbirsk dalanlarında hələ on doqquzuncu ildən bu kimi köhnə-kürüslər tökülüb qalmışdı, arasında Deyevə yarayanlar olsa da, yoxlama ilə ora getməyə vaxt yox idi.

Nəhayət, Moskvadan gəlmiş sərnəşin vaqonu buraxıldı, beşini də rəngarəngliyinə görə yol fəhlələrinin öz aralarında “çiçək hö-rüyü” adlandırdıqları qatara – Deyevin eşelonuna sürüb qoşdular. Başdan-ayağa plaskartlı, papiros tüstüsü qoxan və kirlənib-murdarlanmış vaqonların dülgərlərə yox, əsaslı təmizlənməyə ehtiyacı var idi. İntəhası, Deyev o vaxta qədər “Dərhal!”, “Bu dəqiqə!”, “Hök-mən!” deyə çıxır-bağırı ilə vağzal rəhbərliyini elə cana yığmışdı ki, təmizlik işçilərinin ayrılması tələbi rədd edilmişdi. Ümidi üzülmüş, bir-iki vedrə su gətirib, özü təmizləməyə başlamışdı.

O da elə məhz bu vaxt gəldi. Deyev əlində pol əskisi ilə yaş döşəmədə sərilib, taxtın altından tum qabıqlarını çıxardığı bir vaxtda düz üzünün bərabərində iki enliburun piyada çəkməsi peyda oldu. Başını qaldırıb, əsgər zolaqlı yox, zərif yun corablı nazik bal-dırlarla üzləşdi.

– Ay qatil, – sözünə belə başladı. – Niyə yubanırsınız?

Deyev özünü itirdi. Başını bir az da qaldırıb, dar, qara ətək, ətək mahudunun altında da şiş dizlər gördü.

– Siz yerlərdə sürünənə kimi uşaqlar ölür.

Deyev skamyanın altından çıxıb oturmağa çalışdı, başı skamyanın ucuna dəydi.

– Sən kimsən? – deyə Deyev qadınlardan çəkindişi üçün onlara ancaq “sən” deyə müraciət edib, onların yanında özünü məğrur aparmağa çalışdı.

– Uşaq komissarı. Gölməçədən qalxıb, əmrin icrasına buyursanız, Səmərqəndə kimi sizinlə gedəcəyəm.

– Adın varmı, komissar?

– Belaya.

Deyev eşitdiyinin ad və ya soyad olduğunu anlamadı. Amma təzədən soruşmağa da cürət eləmədi.

Qadın yaşca ondan böyük olsa da, anası yaşda da deyildi. Böyük bacı sayılacaq yaşda olardı. Göyçək və sərt üzlü, əsl plakatlıq sifəti var idi. Qısa qırılmış, pırpız qıvrıqlı saçları xurmayı, baxışı isə ordu komandirinki kimi zabitəli idi. Onun nəzərləri altında adamın dərhal sıçrayıb, üst-başını düzəltməyi gəlirdi, amma özünü saxladı: tələsmədən kəkilini düzəltdi (fürsətdən istifadə edərək, alnına yapışmış bir-iki günəbxan tumunun qabığına da təmizlədi), əskini səliqəsiz vedrəyə atdı (içindəki su daşıb, komissarın çəkmələrinə sıçradı) və elə bir az da yayılmış vəziyyətdə yerdə oturaqlı qaldı.

– Onda, bəlkə, təmizlik işlərində əl tutasan, yoldaş Belaya? Yoxsa camaatı tövlədə aparacağıq?

– Kömək edərəm, – deyə zəhmlə cavab verdi. – Amma gecə, uşaqlar yatanda.

– Bəs biz yatmayacağıq? – deyə Deyev sırtıqlıq elədi. Ədəbsizlik etmək istəmirdi, dili dinc dayanmadı.

Dərhal da bu səfeh ədəbsizliyindən utandı. Ayağa qalxıb, qatladığı şalvarının və çılpaq dizlərinin kirini təmizlədi. Dikələndə isə qonağına altdan-yuxarı baxdığını anladı: komissar Belaya nə az, nə çox – düz yarımbaş ondan hündür idi.

– Qorxuram ki, Deyev, yatmağa heç fürsətimiz olmayacaq, – deyə o, düz gözünün içinə baxaraq söylədi, o da, nəhayət, donuq boz, düz kirpikli gözlərini aydın görə bildi. – Ta Səmərqəndə kimi yatası olmayacağıq.